

BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QUVCHILARIDA O‘QUV MOTIVATSIYASI VA PSIXOLOGIK MOSLASHUV JARAYONLARINING XUSUSIYATLARI

Muallif: Ikramova Mukambar Anvarovna

Olmaliq shahar 24-umumiy o‘rta ta’lim maktabi amaliyotchi psixologi

Annotatsiya

Mazkur maqola boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining maktabga moslashuvi, o‘quv motivatsiyasini shakllantirish va ularning psixologik rivojlanish xususiyatlarini tahlil qilishga qaratilgan. Boshlang‘ich maktab davri shaxsning intellektual va ijtimoiy qobiliyatlari poydevor qo‘yiladigan muhim bosqich hisoblanadi. Tadqiqotda maktab psixologi tomonidan amalga oshiriladigan psixodiagnostik va rivojlantiruvchi ishlar yordamida o‘quvchilarning maktabga moslashuvchanligini oshirish va bilish jarayonlarini faollashtirish usullari yoritilgan. Natijalar shuni ko‘rsatadiki, o‘quv o‘yinlari va individual yondashuv orqali o‘quvchilarning motivatsiyasi sezilarli darajada o‘sadi.

Kalit so‘zlar: *Boshlang‘ich ta’lim, moslashuv (adaptatsiya), o‘quv motivatsiyasi, psixologik rivojlanish, intellektual rivojlanish, o‘quv o‘yinlari, motivatsion soha.*

1. Introduction (Kirish)

Boshlang‘ich sinf yoshi (7–10 yosh) bola hayotidagi tub o‘zgarishlar davri bo‘lib, bu bosqichda yetakchi faoliyat o‘yinlardan o‘quv faoliyatiga o‘tadi. Olmaliq shahar 24-umumiy o‘rta ta’lim maktabida olib borilgan kuzatuvlar shuni ko‘rsatadiki, ko‘plab boshlang‘ich sinf o‘quvchilari maktabga moslashish jarayonida hissiy zo‘riqish, diqqatni jamlashdagi qiyinchiliklar va o‘quv motivatsiyasining pasayishi kabi holatlarga duch kelishadi. O‘quvchining maktab muhitiga to‘liq integratsiyalashuvi uning nafaqat akademik muvaffaqiyati, balki psixologik sog‘lomligini ham belgilaydi. Ushbu tadqiqotning maqsadi – boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining psixologik rivojlanish xususiyatlarini aniqlash hamda ularning o‘quv motivatsiyasini oshirish va maktabga moslashuvini yengillashtirishga qaratilgan psixologik ishlar tizimini samaradorligini baholashdir.

2. Methods (Tadqiqot metodlari)

Tadqiqot 24-maktabning 1-4-sinf o‘quvchilari (jami 100 nafar) ishtirokida o‘tkazildi.

• Diagnostik metodlar:

- **Filipps testlari:** Maktabga moslashuv darajasini aniqlash.

- **L.Bojovich so‘rovnomasi:** O‘quv motivatsiyasining tarkibiy qismlarini o‘rganish.
- **"Uy, daraxt, odam" proyektiv testlari:** O‘quvchining ichki psixologik holati va rivojlanish darajasini baholash.
- **Kuzatuv:** Dars jarayonidagi faollik va tengdoshlar bilan muloqotni kuzatish.
- **Rivojlantiruvchi metodlar:**
 - **O‘yin terapiyasi:** Bilish jarayonlarini (xotira, diqqat, tafakkur) rivojlantiruvchi didaktik o‘yinlar.
 - **Psixokorreksion mashqlar:** Hissiy barqarorlikni ta‘minlash uchun relaksatsiya va nafas mashqlari.
 - **Individual maslahatlar:** O‘qish bilan bog‘liq qiyinchiliklarga duch kelgan o‘quvchilar uchun individual ishlar.
 - **Ota-onalar bilan ishlash:** "Boshlang‘ich sinf o‘quvchisi psixologiyasi" mavzusida seminar-treninglar.

3. Results (Tadqiqot natijalari)

Tadqiqot davomida quyidagi natijalarga erishildi:

1. **Moslashuv darajasi:** Eksperimental guruhda maktabga moslashish darajasi dastlabki 65% dan 88% gacha oshdi. O‘quvchilar maktab tartib-qoidalariga moslashishdi va hissiy zo‘riqish kamaydi.
2. **Motivatsiya:** O‘quv motivatsiyasi testlari natijalariga ko‘ra, o‘quvchilarning "bilishga bo‘lgan qiziqishi" 22% ga o‘sdi. O‘yinli texnologiyalar o‘quvchilarning fanga bo‘lgan munosabatini ijobiy tomonga o‘zgartirdi.
3. **Psixologik farovonlik:** O‘quvchilarda o‘ziga ishonch ortdi, darsda savol berishdan qo‘rqish va xavotirlik holatlari 30% ga kamaydi.
4. **Tengdoshlar bilan munosabat:** Sotsiometrik tahlillar shuni ko‘rsatdiki, sinf jamoasida ijobiy mikro-muhit shakllandi va o‘zaro yordamlashish hissi kuchaydi.

4. Discussion (Muhokama va tahlil)

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida psixologik rivojlanishni ta‘minlashda maktab psixologining o‘rni beqiyosdir. Ikramova Mukambar Anvarovna olib borgan tahlillarga ko‘ra, 7–10 yoshli bolalarda o‘quv faoliyati o‘yin shaklida tashkil etilganda, ularning axborotni qabul qilishi va eslab qolishi ancha yuqori bo‘ladi. O‘quvchilarning moslashuv jarayoni nafaqat ta‘lim mazmuni, balki o‘qituvchi va ota-onaning qo‘llab-quvvatlashiga ham bog‘liq. Tadqiqotda qo‘llanilgan rivojlantiruvchi o‘yinlar o‘quvchilardagi kognitiv jarayonlarni faollashtirib, o‘quv motivatsiyasini ichki tomondan rag‘batlantirdi. Natijalar shuni ko‘rsatadiki, erta bosqichda psixologik kuzatuv va yordam bolada o‘quv faoliyatiga bo‘lgan salbiy munosabatni oldini oladi va kelgusidagi akademik muvaffaqiyatlar uchun poydevor vazifasini o‘taydi.

5. Conclusion (Xulosa)

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining psixologik rivojlanishi – bu kompleks yondashuvni talab qiladigan jarayon. Olmaliq shahar 24-maktabda o'tkazilgan tadqiqotlar o'yinli va psixokorreksion usullarning samaradorligini tasdiqladi.

Tavsiyalar: 1. **Moslashuv haftaligi:** Har yili 1-sinflar uchun "Maktabga moslashuv" maxsus dasturini amalga oshirish. 2. **Kognitiv mashqlar:** Dars jarayonida o'quvchilarning diqqat va xotirasini rivojlantiruvchi 5 daqiqalik psixologik o'yinlarni kiritish. 3. **Ota-onalar maktabi:** Ota-onalarga farzandining yosh psixologik xususiyatlarini tushunish bo'yicha maxsus ko'rsatmalar berib borish. 4. **Hissiy nazorat:** O'quvchilarda hissiy o'zini boshqarish ko'nikmalarini (nafas mashqlari, ranglar terapiyasi) shakllantirish.

Ushbu chora-tadbirlar 24-maktab o'quvchilarining intellektual salohiyatini oshirish va ularni sog'lom psixologik muhitda tarbiyalashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Vygotskiy, L. S. *Pedagogik psixologiya*. Toshkent: 2005.
2. Davydov, V. V. *Boshlang'ich maktab o'quvchilarining psixologik rivojlanishi*. Moskva: 1990.
3. Karimova, V. M. *Oila psixologiyasi*. Toshkent: 2008.
4. Ikramova, M. A. *Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun psixologik o'yinlar to'plami*. Olmaliq: 2024.